

Київський
міжнародний
економічний
форум

ЧИ ГОТОВІ УКРАЇНЦІ ДО ЗМІНИ КЛІМАТУ?

*Звіт за даними, отриманими в результаті
соціологічних опитувань 2014-2019 рр.*

Зміна клімату сьогодні є одним з основних викликів сучасності та визначальним фактором світової економіки. Розвинені країни давно зрозуміли масштаби екологічної загрози та почали активно впроваджувати державні програми з врегулювання рівня забруднення навколишнього середовища. У багатьох країнах світу зафіксоване значне зростання актуальності проблем, пов'язаних зі зміною клімату. Росте і екологічна свідомість суспільства, популяризується культура відповідального споживання та активно бойкотуються рішення влади та бізнесу, що суперечать екологічному порядку денному.

Саме тому, **Київський міжнародний економічний форум** спільно з центром дослідження суспільної думки **Socis** та за підтримки агенства **Bohush Communications** і фірми **UDP Renewables** провели масштабне соціологічне опитування щодо питань зміни клімату. Результати дослідження будуть обговорюватися на панельній дискусії **«Як зміни клімату змінять Ваш бізнес»** в рамках **КМЕФ– 2019**.

Зміст даного дослідження - не лише унікальні дані опитування 2019 року. Результати дослідження є свого роду аналітичним звітом, в якому співставленні дані досліджень 2014 та 2017 рр., проведених за підтримки Глобального екологічного фонду в рамках реалізації Програми розвитку ООН «Інтеграція положень Конвенції Ріо у національну політику України»

Мета дослідження: отримати актуальні дані про екологічну свідомість українців та динаміку її зміни

Завдання дослідження:

- Актуалізувати питання зміни клімату з свідомості українців
- Зрозуміти актуальність суспільного запиту на реалізацію екологічних програм на державному, бізнесовому та побутовому рівнях
- Продемонструвати отримані дані представникам трьохстороннього діалогу «державна-бізнес-суспільство»

- Терміни проведення дослідження: **11 – 18 вересня 2019 року;**
- Метод збору первинної соціологічної інформації — стандартизоване інтерв'ю „face-to-face” з використанням планшетів, за місцем постійного проживання респондентів;
- Опитування проводилося за вибіркою, яка репрезентує доросле населення України в цілому, за такими ознаками як: стать, вік (від 18 років), поділ на регіони та тип поселення (місто/село);
- **Загалом було опитано 1200 респондентів;**

Центр «Socis» в рамках дослідження уявлень населення України про сталий розвиток та глобальні цілі ООН у 2014 та 2017 рр. проводив національні соціологічні опитування.

Дані є публічними і деякі з цих цифр були взяті для візуалізації динаміки суспільної думки українців про зміни клімату.

Таким чином, в дослідженні 2019 р. є як блок питань, який повторює опитування 2014 та 2017 рр., так і блок унікальних питань.

Найбільші загрози майбутнім поколінням на глобальному рівні, %

На Вашу думку, яка із існуючих проблем, якщо є така, найбільше загрожує майбутнім поколінням у світі? (%)

А яка з них загрожує майбутнім поколінням в другу чергу? (%)

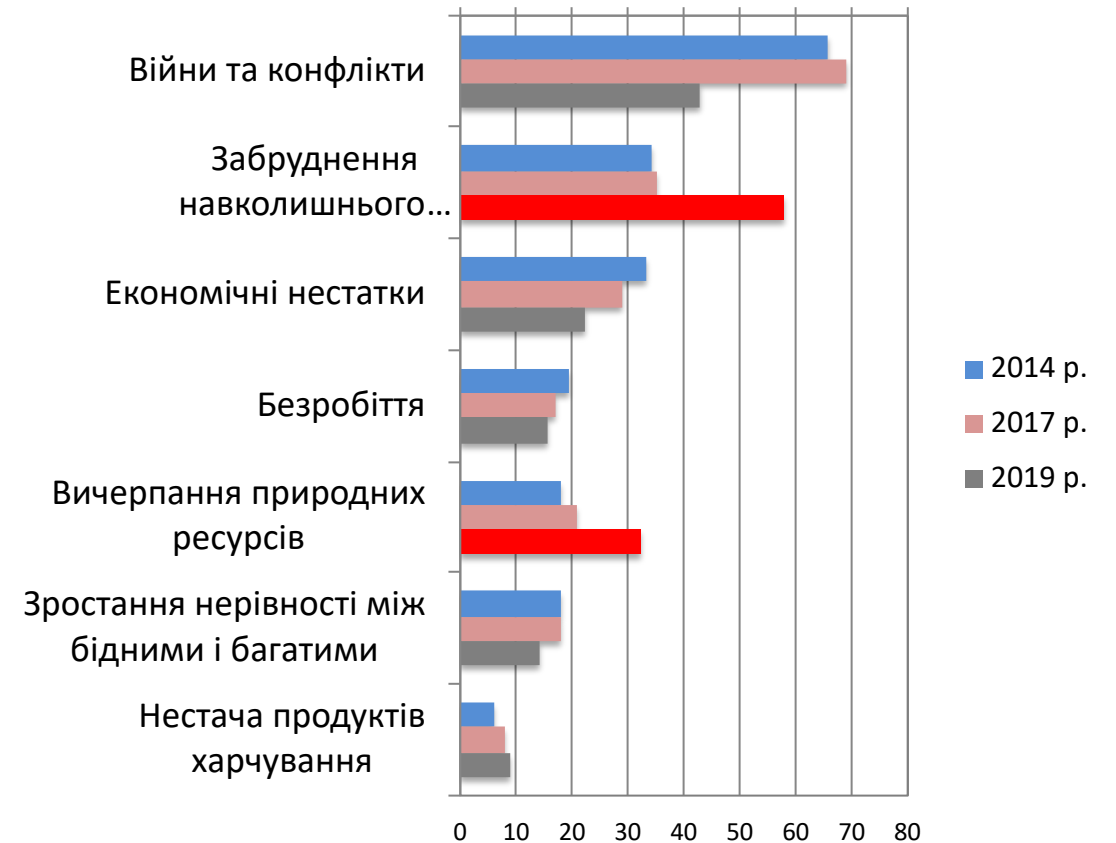

Найбільші загрози майбутнім поколінням на глобальному рівні, %

Глобальні загрози (сума першого і другого згадувань)	2014 р.	2017 р.	2019 р.
Війни та конфлікти	65,8	68,8	42,9
Забруднення навколишнього середовища	34,1	35,2	57,9
Економічні нестатки	33,4	29,0	22,5
Безробіття	19,4	17,2	15,6
Вичерпання природних ресурсів	17,8	20,7	32,2
Зростання нерівності між бідними і багатими	18,0	18,2	14,4
Нестача продуктів харчування	6,3	8,2	9

*Сума першого та другого виборів

Рейтинг проблем, які турбують населення України

У 2019 році на перше місце у рейтингу загроз майбутнім поколінням вийшло «забруднення навколишнього середовища», відсунувши, таким чином «війни та конфлікти» на друге місце. «Вичерпання природних ресурсів» піднялося з 5 на 3 позицію. Очевидно, актуальність екологічних питань в свідомості українців відчутно зросла, у порівнянні з 2014 та 2017 роками.

Як Ви вважаєте, яка з проблем наразі є для України найважливішою? (%)

А яка друга по важливості проблема? (%)

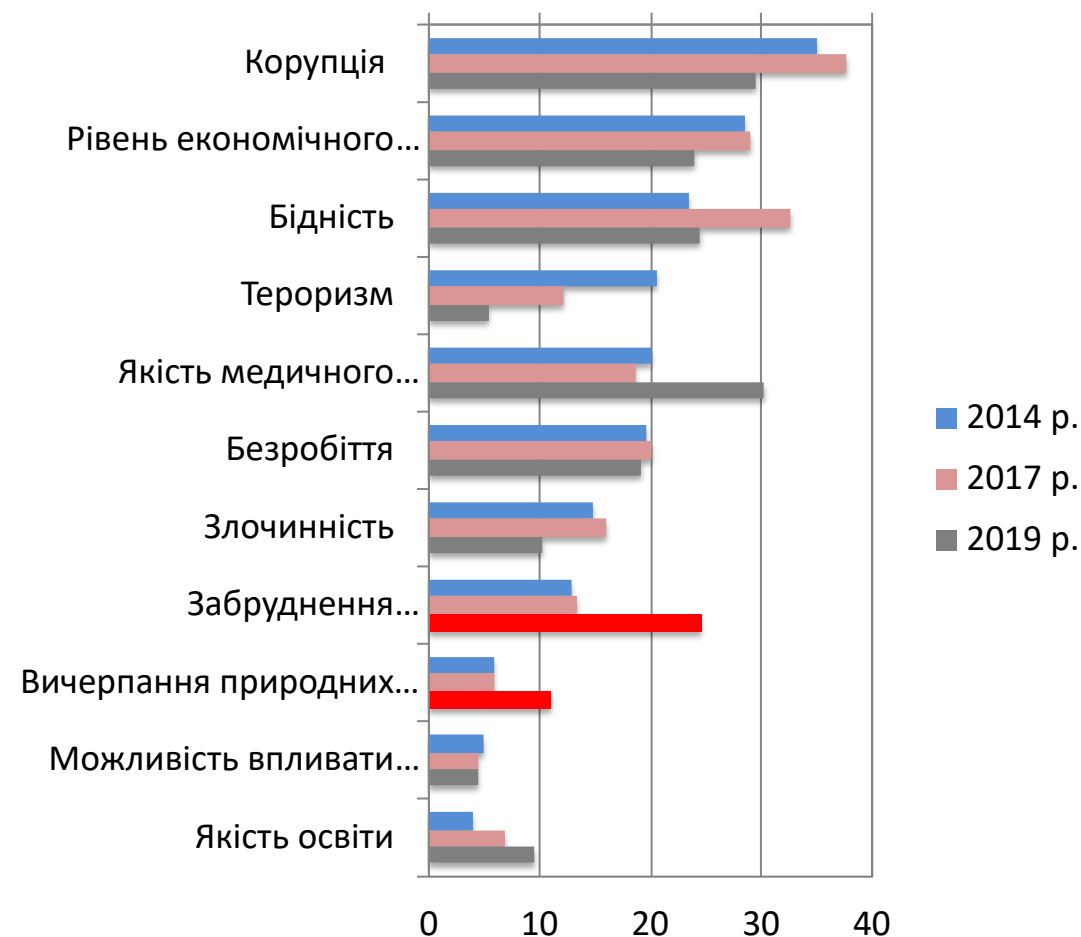
2019 р.

Проблеми (сума першого і другого згадувань)	2014 р.	2017 р.	2019 р.
Корупція	34,9	37,6	29,4
Рівень економічного розвитку країни	28,4	29,1	24,0
Бідність	23,5	32,7	24,5
Тероризм	20,5	12,1	5,3
Якість медичного обслуговування	20,2	18,7	30,1
Безробіття	19,6	20,0	19,1
Злочинність	14,9	15,9	10,2
Забруднення навколишнього середовища	12,9	13,4	24,6
Вичерпання природних ресурсів	6,0	5,8	11,0
Можливість впливати на прийняття рішень в країні	5,0	4,4	4,5
Якість освіти	3,9	6,9	9,5

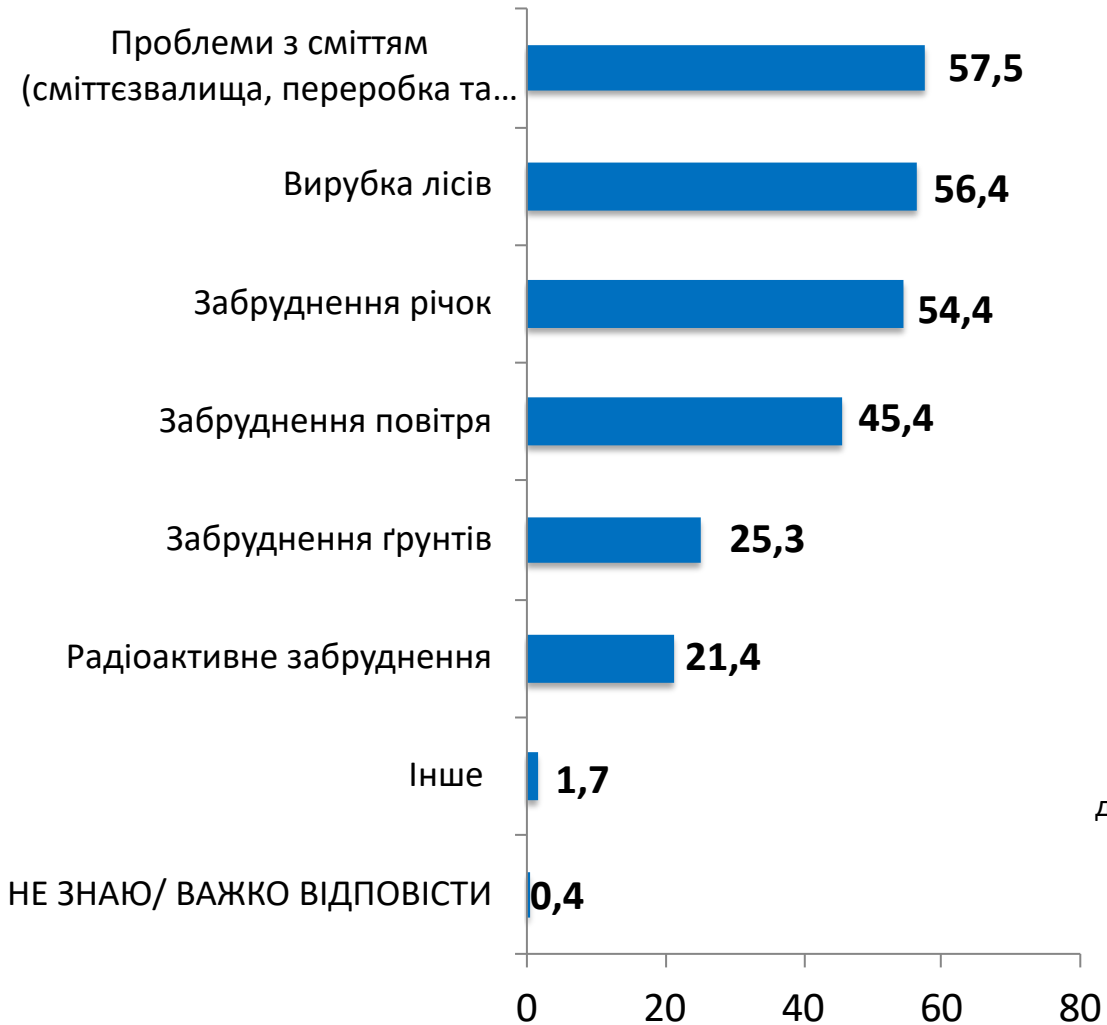
*Сума першого та другого виборів

На перше місце, серед важливих проблем України, вийшла «якість медичного обслуговування», яка раніше посідала 5 сходинку. «Забруднення навколишнього середовища» піднялося з 8 сходинки на 3. Значний приріст відсотків має «вичерпання природних ресурсів» (майже вдвічі).

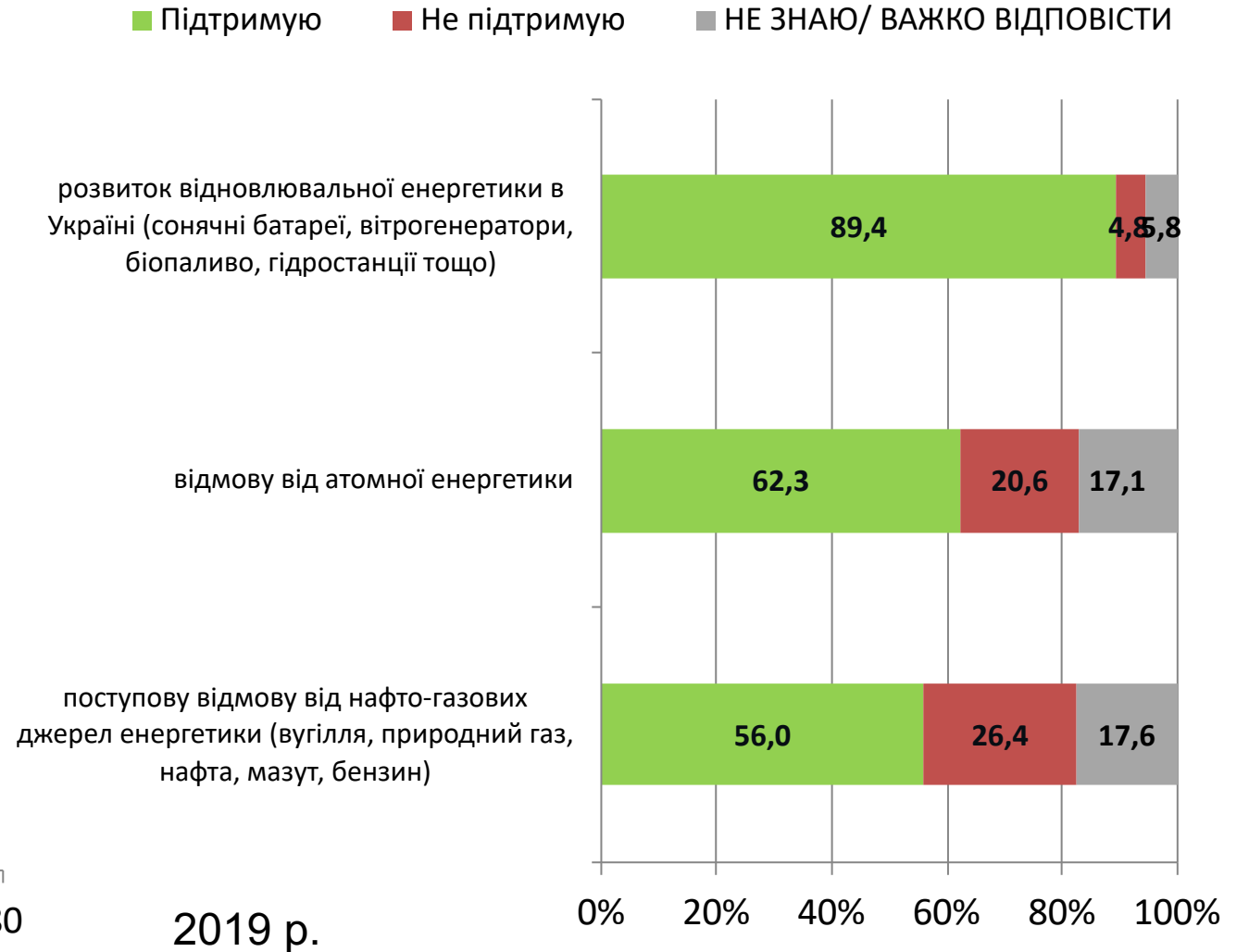
Рейтинг проблем, які турбують населення України

Найбільш гострі екологічні проблеми України? (%)

Чи підтримуєте Ви ...? (%)

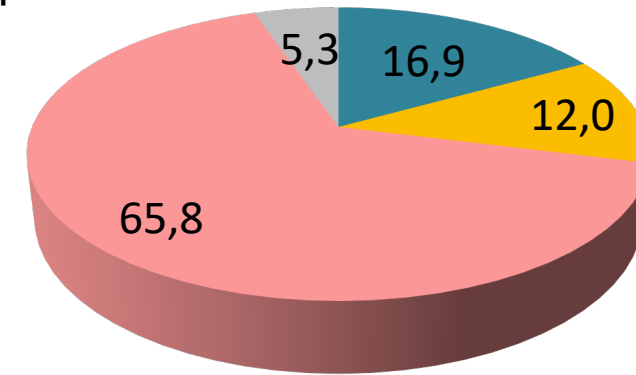

Зміна ставлення респондентів до захисту природного довкілля і економічного розвитку, %

Ставлення до екологічних проблем

Судження щодо співвідношення економічного розвитку – і захисту довкілля	2014 р.	2017 р.	2019 р.
Захист навколишнього середовища повинен забезпечуватися, незважаючи на можливе уповільнення економічного розвитку	21,0	22,0	16,9
Економічний розвиток повинен забезпечуватися, незважаючи на можливе погіршення екологічної ситуації	21,5	21,4	12,0
Захисту навколишнього середовища і економічному зростанню треба надавати однакового значення	49,8	55,6	65,8
Важко відповісти	7,7	1,0	5,3

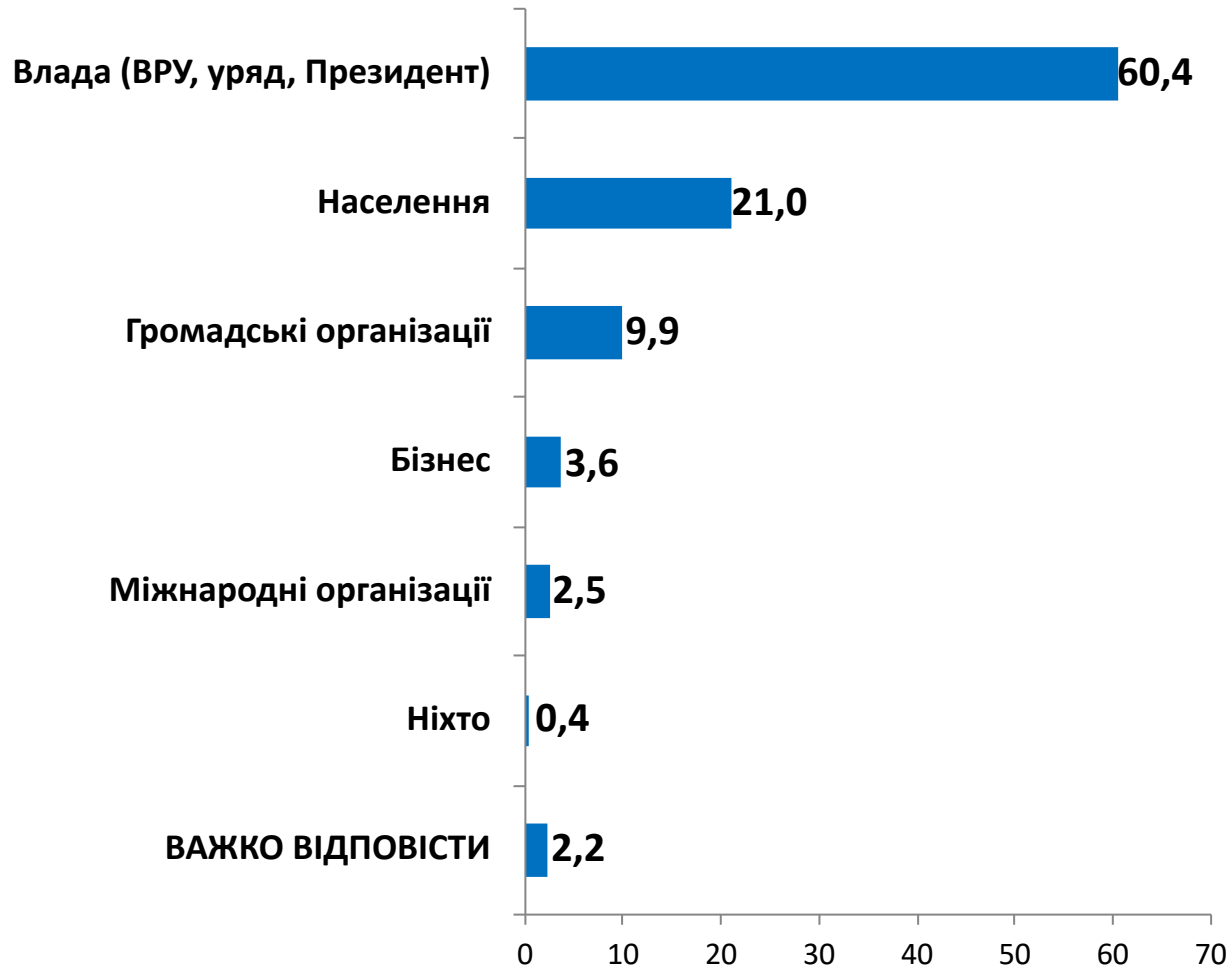
2019 р.

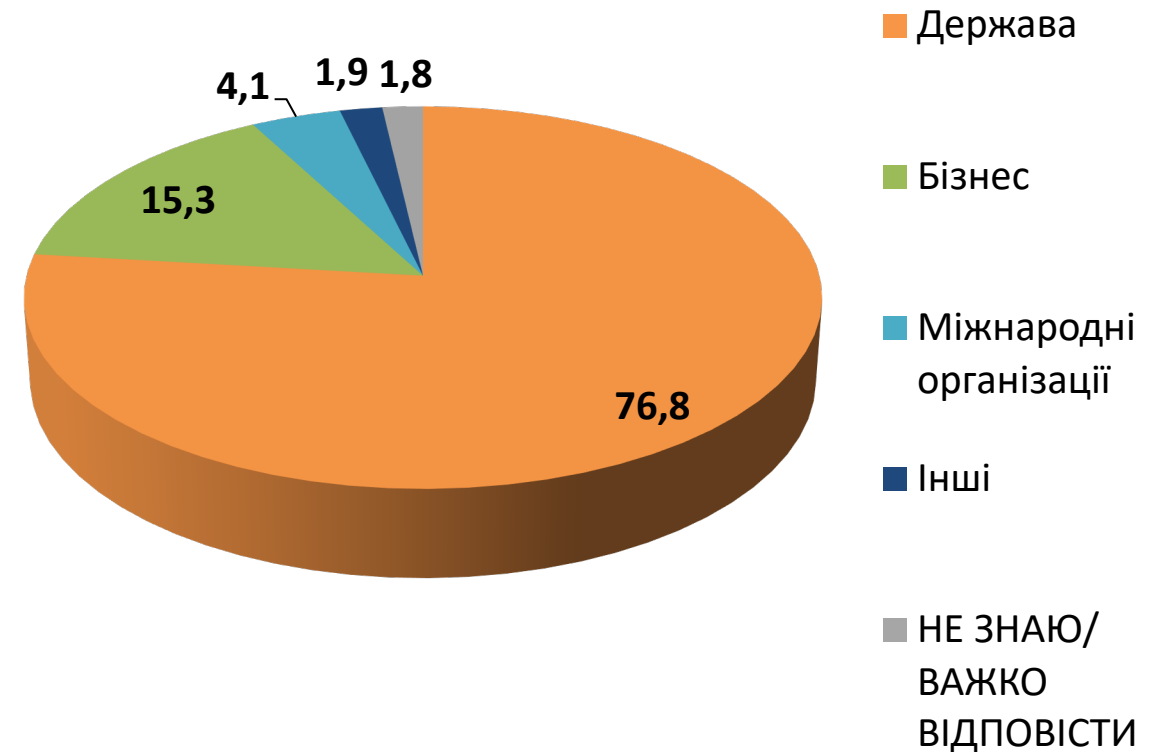
- Захист навколишнього середовища повинен забезпечуватися, незважаючи на можливе уповільнення економічного розвитку
- Економічний розвиток повинен забезпечуватися, незважаючи на можливе погіршення екологічної ситуації
- Захисту навколишнього середовища і економічному зростанню треба надавати однакового значення
- ВАЖКО ВІДПОВІСТИ

Відчутним є збільшення кількості респондентів, які підтримують збалансований підхід до захисту довкілля та економічного розвитку – 65% респондентів вважають, що захисту навколишнього середовища і економічному зростанню треба надавати однакового значення. Паралельно з цією тенденцією, значно зменшилася і кількість людей, які готові терпіти економічний розвиток на фоні погіршення екологічної ситуації – з 21,4% у 2017 році до 12% у 2019 р.

Хто, на Вашу думку, повинен бути ініціатором екологічної політики в Україні? (%)

На Вашу думку, хто має фінансувати комплекс заходів з покращення екологічної ситуації в країні? (%)

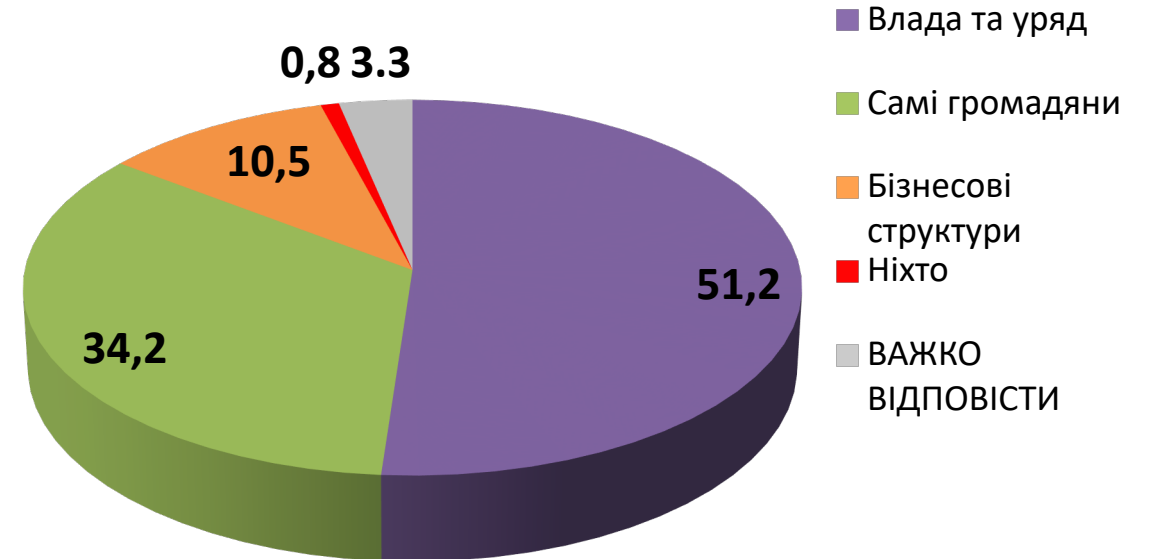

Визначення суб'єкта відповідальності за вирішення екологічних проблем

Суб'єкт відповідальності	2014 р.	2017 р.	2019 р.
Влада та уряд	77,2	50,2	51,2
Самі громадяни	61,7	35,3	34,2
Бізнесові структури	47,4	11,6	10,5
Ніхто	1,8	1,0	0,8
Не відповіли	4,7	1,9	3,3

Можна говорити про падіння патерналістичних тенденцій українців у порівнянні з 2014 роком. Проте, як свідчать наведені дані, відповідальність за заподіяну шкоду природному середовищу громадська думка все ж насамперед перекладає на владу. На фоні цього, у порівнянні з 2014, впала і готовність людей брати відповідальність за стан довкілля на себе.

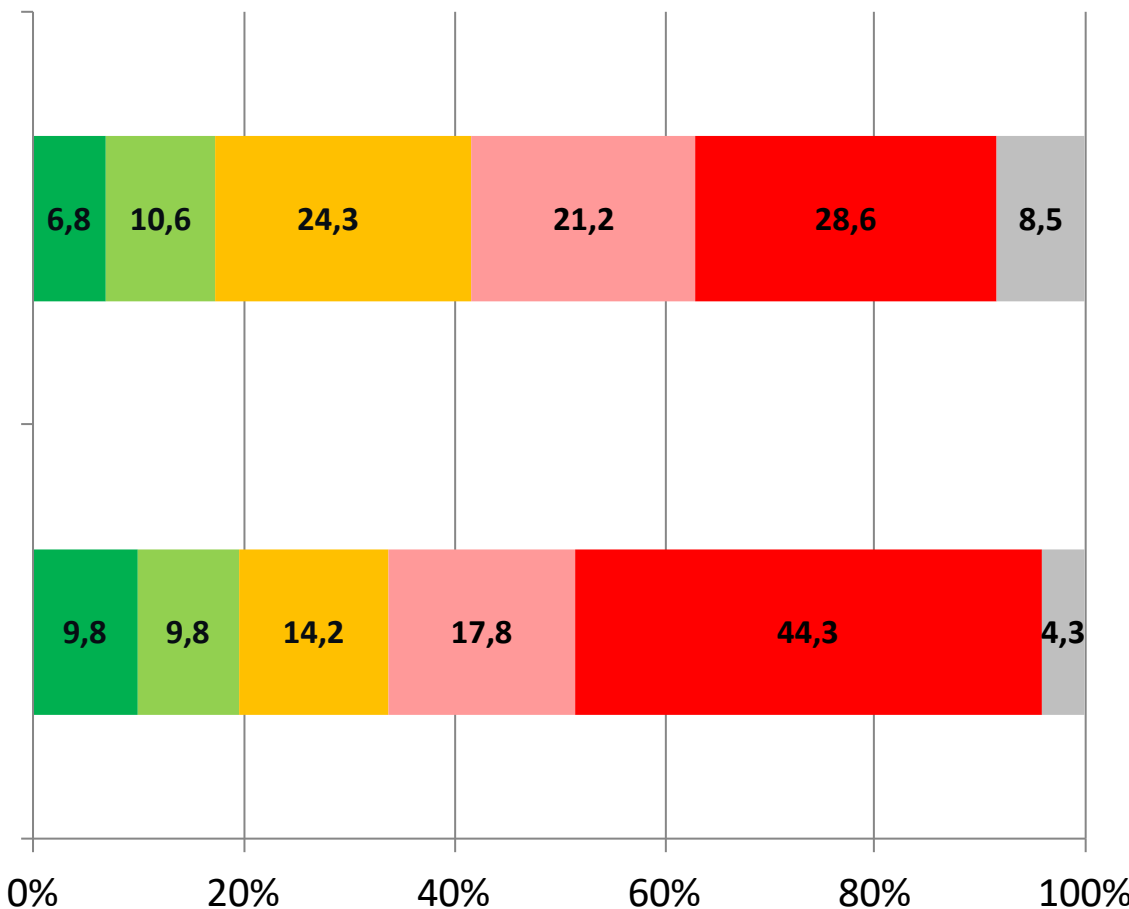
2019 р.

Оцінка діяльності влади в реалізації екологічної та природоохоронної політики, %

- Позитивно
- Скоріше позитивно
- Нейтрально
- Скоріше негативно
- Негативно
- НЕ ЗНАЮ/ ВАЖКО ВІДПОВІСТИ

діяльність української влади в реалізації екологічної та природоохоронної політики

76,8 % українців переконані, що заходи з покращення екологічної ситуації в країні мають фінансуватися державою.

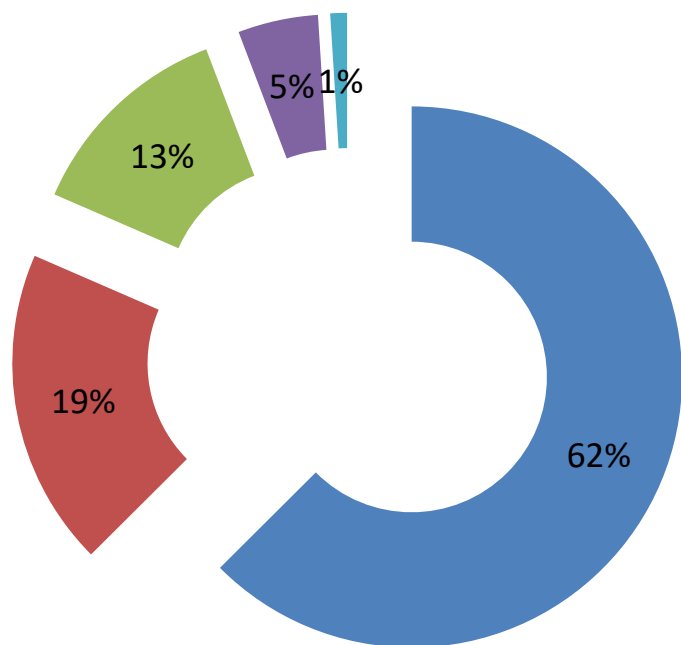
60,4% покладають на владу роль ініціатора екологічної політики в Україні.

Проте Лише **17,4%** українців позитивно оцінюють діяльність української влади в реалізації екологічної та природоохоронної політики, а **49,8%** оцінюють діяльність влади на цьому полі негативно.

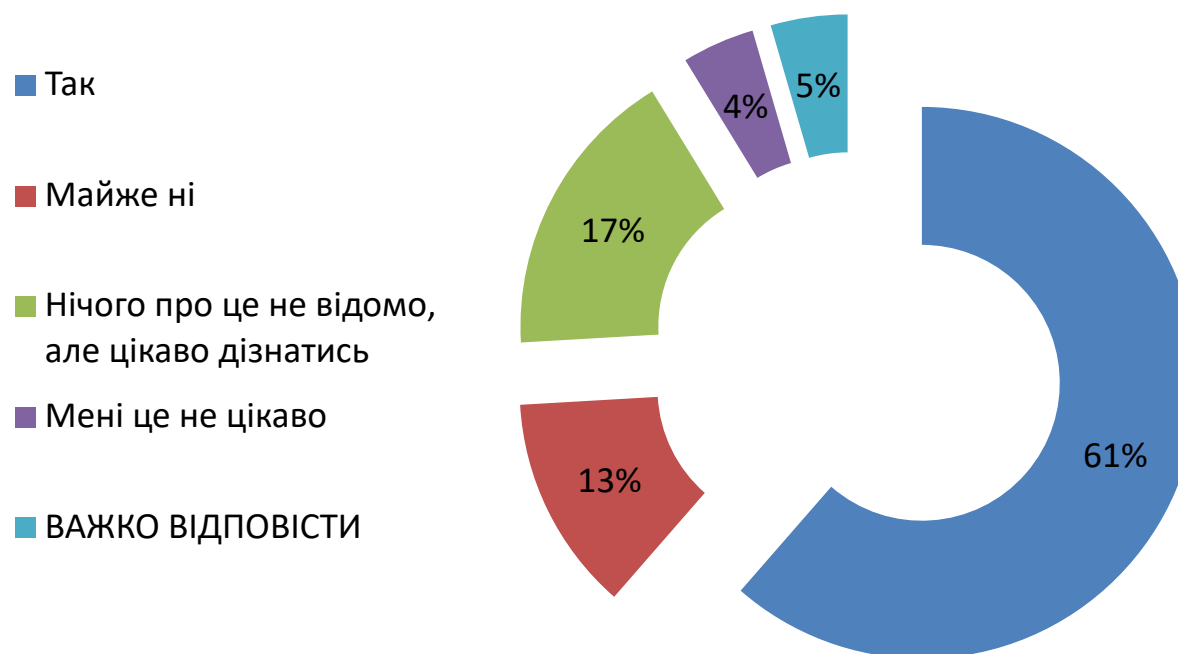
Такі протиставлення показують непослідовність українців у питаннях вибору суб'єкту відповідальності за питання охорони довкілля.

Обізнаність про заходи енергозбереження, які можна встановити у власному будинку, %

2017 р.

2019 р.

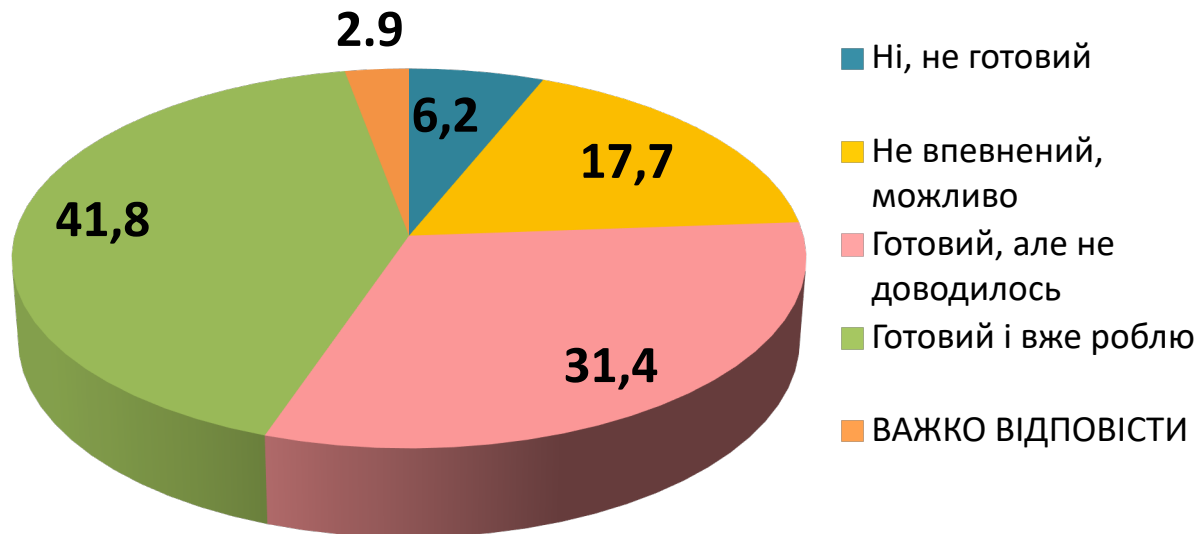
Зменшилася кількість людей, яким майже нічого не відомо про заходи енергозбереження, та збільшилася кількість тих, хто зацікавлений в отриманні даної інформації. Проте, зміна кількості респондентів, обізнаних про заходи енергозбереження, знаходиться у межах статистичної похибки.

Рівень особистої готовності діяти для покращення довкілля, %

Готовність кожного зробити власний внесок

Чи особисто Ви готові діяти для покращення стану довкілля? (%)

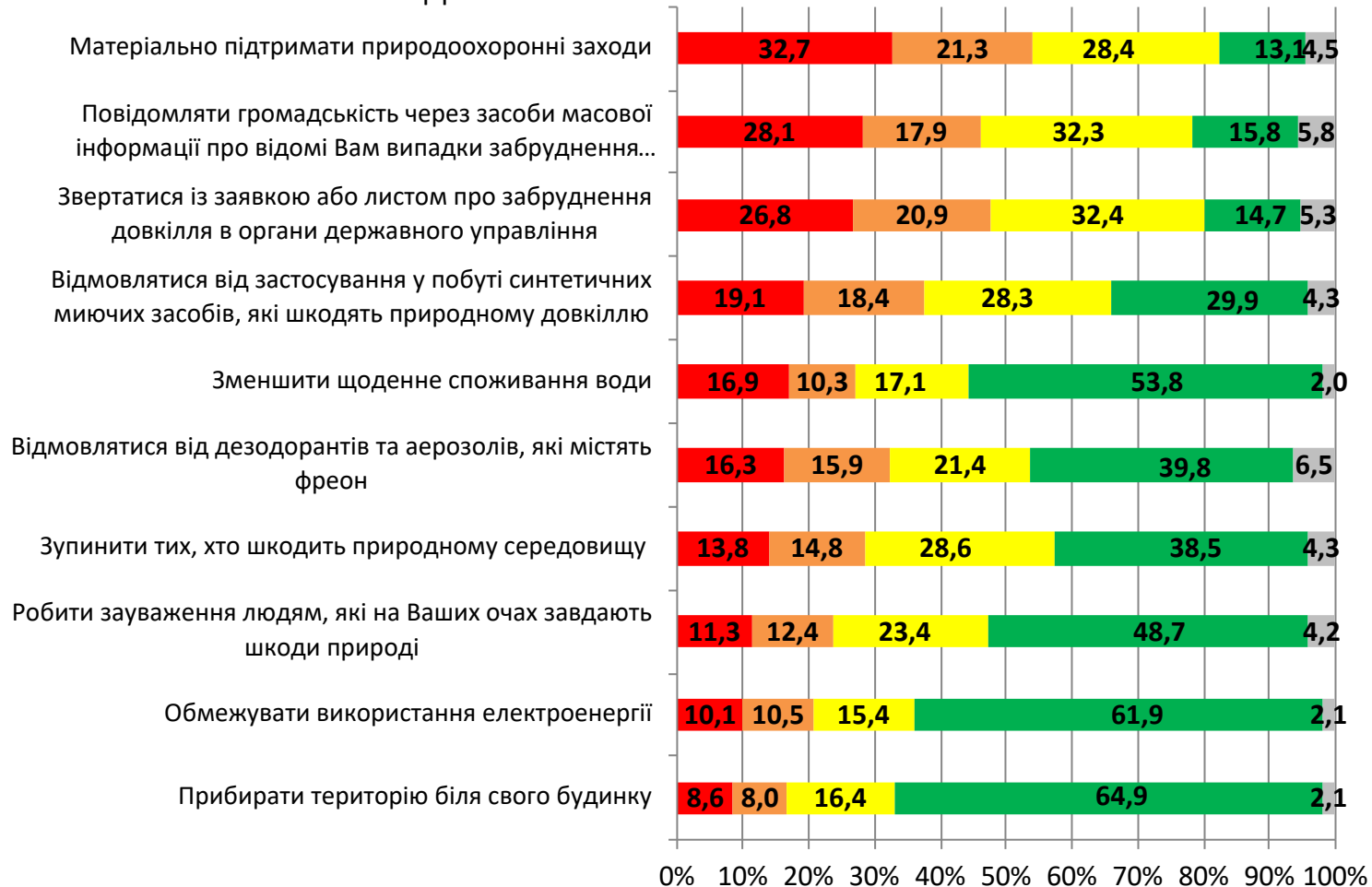
2019 р.

Рік	Рівень особистої готовності		
	Не готові	Артикуляція готовності	Практична участь
2014	-	-	-
2017	7,8	55,2	35,6
2019	6,2	49,1	41,8

Зросла кількість людей, які займаються елементарною модернізацією власних помешкань та ресурсощадними практиками. На 5-12% за майже кожним показником. Окрім того, можна говорити про збільшення кількості українців, що не лише заявляють про свою готовність діяти для покращення довкілля, а вже приймають участь в подібних заходах. Також, збільшилася кількість людей, які набули так званих екоатрибутивних патернів поведінки та діяльності (наступний слайд).

Ієрархія найпоширеніших ресурсощадних практик, %

Ресурсощадні практики	2017	2019
Заміна вікон для теплозбереження	61,1	66,8
Зменшення споживання електроенергії, води, газу	63,5	62,5
Заміна приладів освітлювання на більш енергоефективні	50,8	55,1
Утеплення будинку (стіни, даху, підвалу)	44,5	45,4
Встановлення лічильників тепlopостачання	33,4	45,3
Встановлення автономного опалення	28,3	33,1
Встановлення альтернативних джерел енергії (сонячні батареї, вітрові генератори і т.п.)	12,0	7,0
НІЧОГО З ПЕРЕЛІЧЕНОГО	3,0	3,3

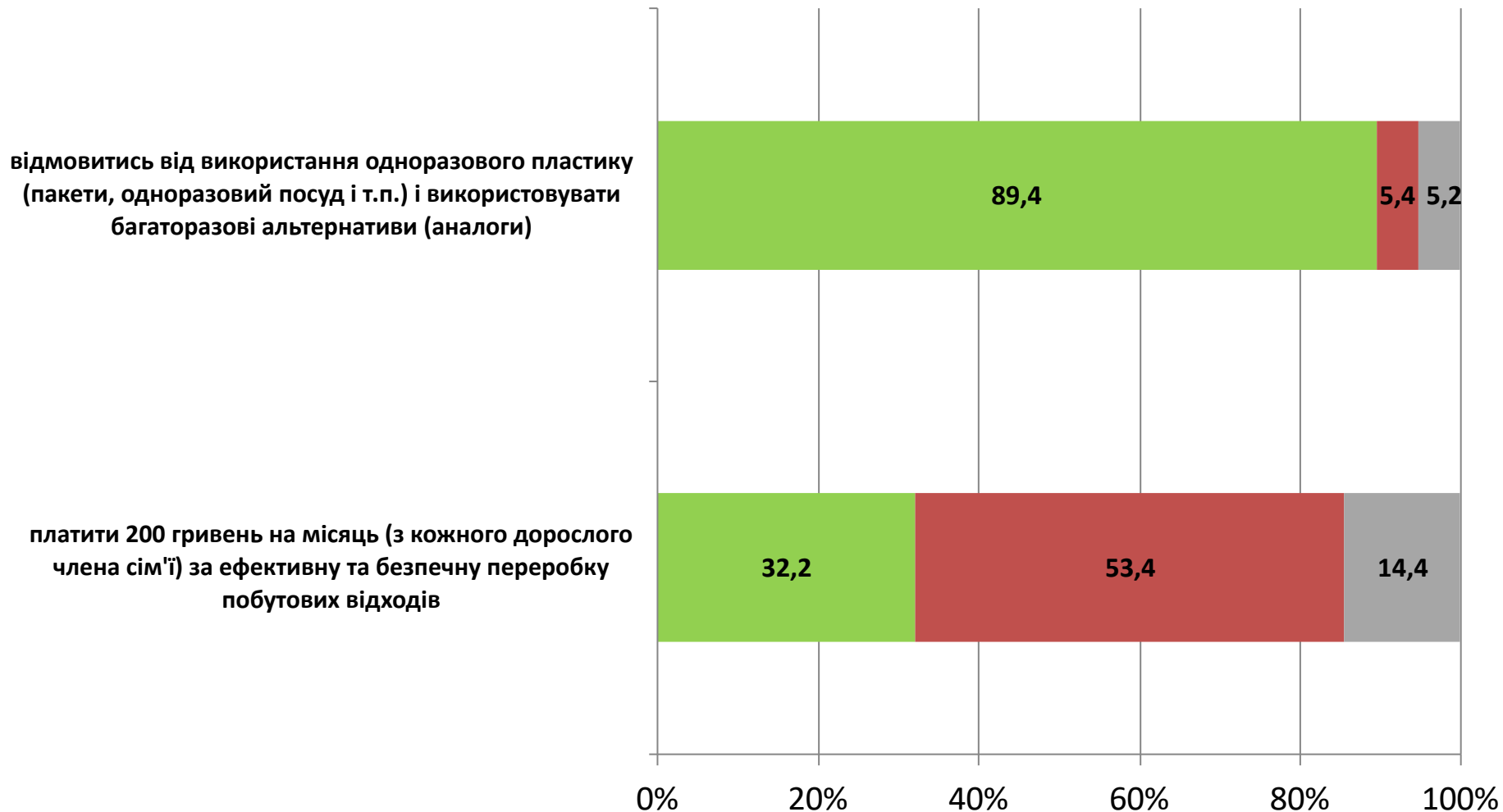
Екоатрибутивні патерни поведінки та діяльності	Артикуляція готовності			Практична участь		
	2014	2017	2019	2014	2017	2019
Зменшити щоденне споживання води	43,6	41,4	27,3	27,6	43,1	53,8
Обмежувати використання електроенергії	47,2	33,1	25,9	38,2	53,3	61,9
Відмовлятися від дезодорантів та аерозолів, які містять фреон	56,4	46,6	37,3	30,6	36,8	39,8
Матеріально підтримати природоохоронні заходи	57,4	54,3	49,8	5,0	7,3	13,1
Прибирати територію біля свого будинку	33,0	29,2	24,4	59,5	62,1	64,9
Відмовлятися від застосування у побуті синтетичних миючих засобів, які шкодять природному довкіллю	67,7	59,4	46,8	14,1	21,3	29,9
Робити зауваження людям, які на Ваших очах завдають шкоди природі	56,4	48,9	35,8	36,3	42,0	48,7
Зупинити тих, хто шкодить природному середовищу	67,8	59,1	43,3	22,3	27,6	38,5
Звертатися із заявкою або листом про забруднення довкілля в органи державного управління	70,6	64,1	53,3	4,3	7,8	14,7
Повідомляти громадськість через засоби масової інформації про відомі Вам випадки забруднення довкілля	65,6	63,4	50,3	3,4	6,6	15,8

Розрив у готовності до нематеріальної та матеріальної участі у збереженні стану довкілля, %

■ Так

■ Ні

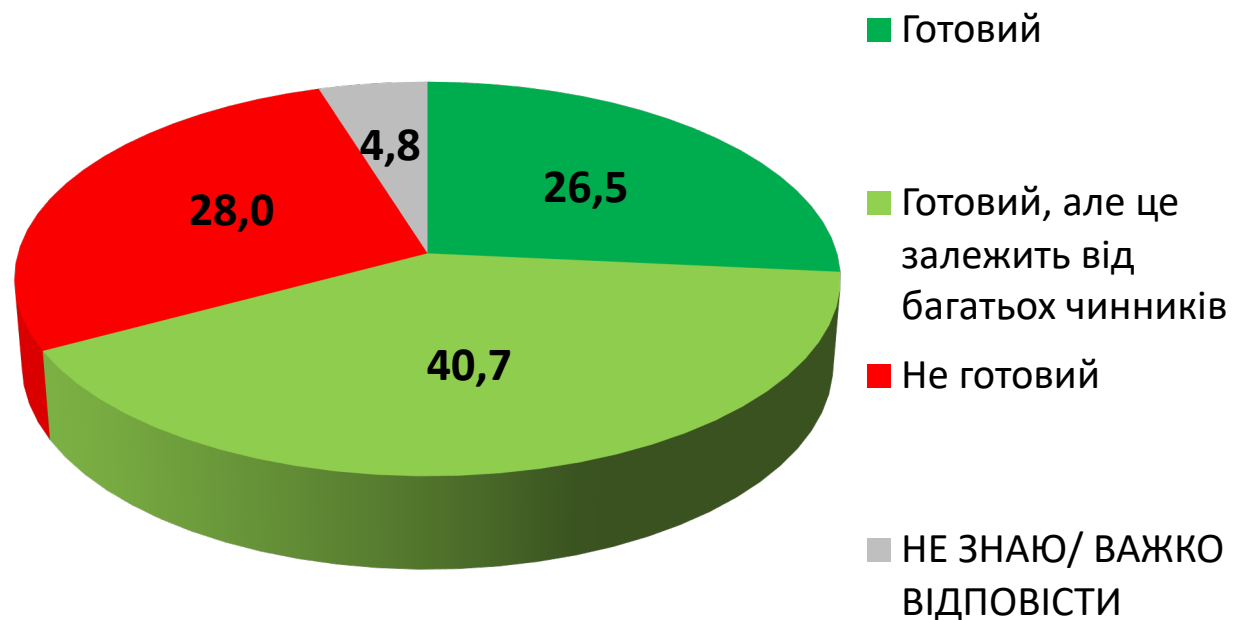
■ НЕ ЗНАЮ/ ВАЖКО ВІДПОВІСТИ

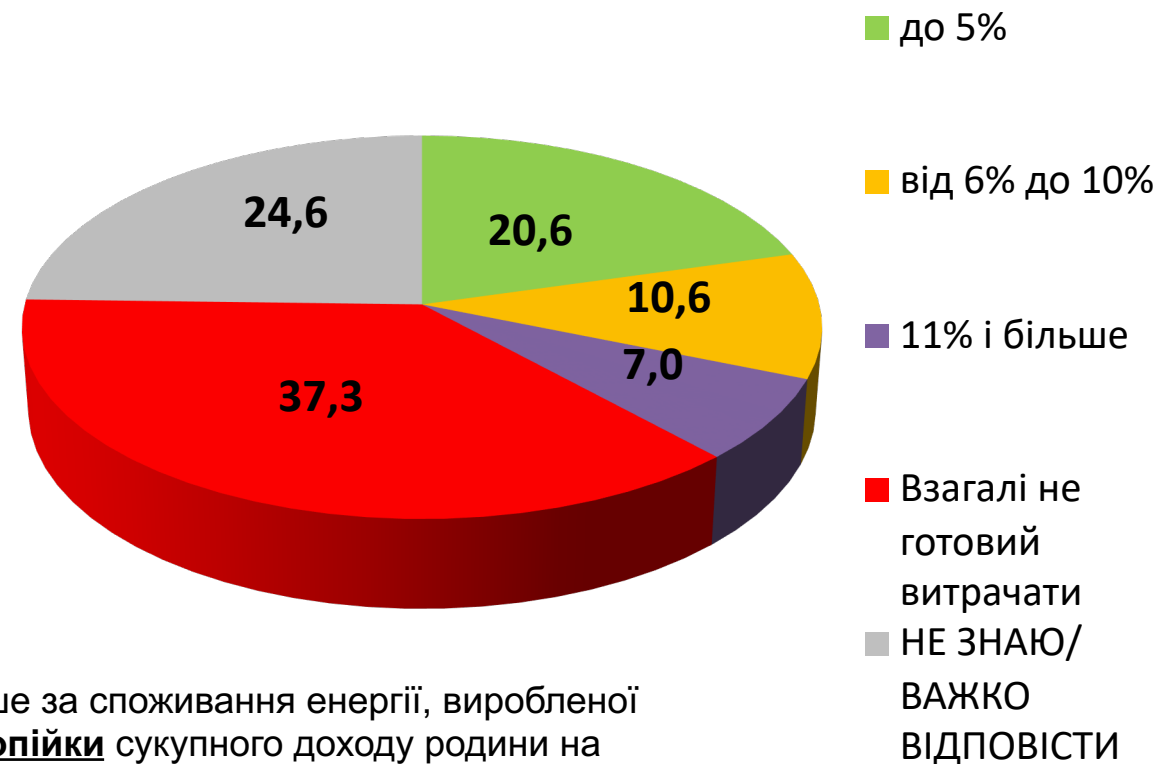
Цікаво, що люди заявляють про власну готовність та практичну участь у заходах зі збереження стану довкілля. Проте, коли мова заходить про те, скільки вони готові заплатити за те, щоб отримувати більш еко-позитивні послуги, кількість зацікавлених суттєво падає. Наприклад, готовність до відмови від одноразового пластику артикують **89,4%** опитаних, а от готовність платити 200 гривень на місяць за ефективну та безпечну переробку побутових відходів артикують вже **32,2%** українців. Це при тому, що головною екологічною проблемою в країні українці вважають проблему зі сміттям. А **62,1%** українців оцінюють ситуацію з утилізацією та переробкою сміття в Україні як незадовільну.

Готовність витратити більше на комплекс заходів з покращення екологічної ситуації, %

Чи готові ви особисто платити більше за споживання енергії, виробленої екологічно чистими технологіями? (%)

Яку частину сукупного доходу Вашої родини Ви можете витратити на комплекс заходів з покращення екологічної ситуації? (%)

28% українців заявляють про свою однозначну неготовність платити більше за споживання енергії, виробленої екологічно чистими технологіями, а 37,3% **не готові витратити жодної копійки** сукупного доходу родини на комплекс заходів з покращення екологічної ситуації в країні.

Київський
міжнародний
економічний
форум

РЕЗЮМЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

- У 2019 році на перше місце у рейтингу загроз майбутнім поколінням вийшло **«забруднення навколишнього середовища»**, відсунувши, таким чином «війни та конфлікти», що у 2014 та 2017 рр. посідали перше місце. Таким чином, «забруднення навколишнього середовища», яке у 2014 та 2017 рр. непокоїло **34,1% та 35,4%** відповідно, тепер стало актуальним для **57%** опитаних українців. «Вичерпання природних ресурсів» піднялося з 5 на 3 позицію (**32,2%**). Очевидно, актуальність екологічних питань в свідомості українців відчутно зросла, у порівнянні з 2014 та 2017 роками.
- На перше місце, серед важливих проблем України, обігнавши навіть проблему корупції, вийшла **«якість медичного обслуговування» (30,1%)**, яка раніше посідала 5 сходинку. **«Забруднення навколишнього середовища»** піднялося з 8 сходинки на 3 (**24,6%**). Значний приріст відсотків має «вичерпання природних ресурсів» (з 5,8% до 11%).
- **Головними екологічними проблемами для України були названі наступні проблеми:**
 1. Проблеми зі сміттям – 57,5%
 2. Вирубка лісів - 56,4%
 3. Забруднення річок - 54,4%
 4. Забруднення повітря - 45,4%
 5. Забруднення ґрунтів - 25,3%
- Відчутним є збільшення кількості респондентів, які підтримують збалансований підхід до захисту довкілля та економічного розвитку – **65%** респондентів вважають, що захисту навколишнього середовища і економічному зростанню треба надавати однакового значення. Паралельно з цією тенденцією, значно зменшилася і кількість людей, які готові терпіти економічний розвиток на фоні погіршення екологічної ситуації – з **21,4%** у 2017 році до **12%** у 2019 р.
- **76,8 %** українців переконані, що заходи з покращення екологічної ситуації в країні мають фінансуватися державою. **60,4%** покладають на владу роль ініціатора екологічної політики в Україні. Проте, лише **17,4%** українців позитивно оцінюють діяльність української влади в реалізації екологічної та природоохоронної політики, а **49,8%** оцінюють діяльність влади на цьому полі негативно. Такі протиставлення показують непослідовність українців у питаннях вибору суб'єкта відповідальності за питання охорони довкілля та свідчать про наявність патерналістичних тенденцій в цих питаннях, тобто, українці схильні перекладати відповідальність за стан довкілля на владу.

- Зросла кількість людей, які займаються елементарною модернізацією власних помешкань та ресурсощадними практиками. На 5-12% за майже кожним показником. Окрім того, можна говорити про збільшення кількості українців, що не лише заявляють про свою готовність діяти для покращення довкілля, а вже приймають участь в подібних заходах. Відтак, **64,9%** респондентів заявляють про те, що прибирають території біля своїх будинків, **61,9%** обмежують використання електроенергії, **53,8%** зменшують щоденне споживання води, тощо. **66,8%** опитаних готові до заміни вікон для тепло збереження, **55,1%** - до заміни приладів освітлювання на більш енергоефективні, **45,3%** - до встановлення лічильників тепlopостачання. Лише **7%** опитаних встановлюють альтернативні джерела енергії, такі як сонячні батареї, вітрові генератори, тощо. Також, збільшилася кількість людей, які набули так званих екоатрибутивних патернів поведінки та діяльності.
- Цікаво, що люди заявляють про власну готовність та практичну участь у заходах зі збереження стану довкілля. Проте, коли мова заходить про те, скільки вони готові заплатити за те, щоб отримувати більш еко-позитивні послуги, кількість зацікавлених суттєво падає. Наприклад, готовність до відмови від одноразового пластику артикують **89,4%** опитаних, а от готовність платити 200 гривень на місяць за ефективну та безпечну переробку побутових відходів артикують вже **32,2%** українців. При тому, що головною екологічною проблемою в країні українці вважають саме проблему зі сміттям. А **62,1%** українців оцінюють ситуацію з утилізацією та переробкою сміття в Україні як незадовільну.
- **28%** українців заявляють про свою однозначну неготовність платити більше за споживання енергії, виробленої екологічно чистими технологіями, а **37,3%** **не готові витратити жодної копійки** сукупного доходу родини на комплекс заходів з покращення екологічної ситуації в країні.
- **73,2%** українців заявляють про свою готовність діяти для покращення стану довкілля. **При цьому 26,4%** опитаних **не підтримують** поступову відмову від нафто-газових джерел енергетики (вугілля, природний газ, нафта, мазут, бензин). **20,6%** проти відмови від атомної енергетики. А **4,8%** є противниками розвитку відновлювальної енергетики в Україні.
- Не зважаючи на це, **20,6%** опитаних все ж готові віддавати до **5%** сукупного доходу родини на заходи з покращення екологічної ситуації, **10,6%** опитаних готові спрямувати на ці потреби **6-10%** сукупного доходу родини, а **7%** респондентів – **11%** і більше.
- **67,2%** респондентів заявляють про свою готовність платити більше за споживання енергії, виробленої екологічно чистими технологіями.

Київський
міжнародний
економічний
форум

ПОРІВНЯННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПОРТРЕТУ ЄС ТА УКРАЇНИ

ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ: порівняння з ЄС та рекомендації

Вересень 2018 року

Цей аналітичний документ підготовлено в рамках проекту “Екологічно свідомий громадянин – запорука успішного виконання Угоди про асоціацію” за сприяння Європейського Союзу та Міжнародного фонду “Відродження” в рамках проекту “Громадська синергія” (<https://www.civic-synergy.org.ua/>), під егідою Української сторони Платформи громадянського суспільства Україна-ЄС. И

Усього зміст є виключною відповідальністю Ресурсно-аналітичного центру “Суспільство і довкілля” і не обов’язково відображає точку зору Європейського Союзу та Міжнародного фонду “Відродження”.

“Екологічний портрет громадянина України: порівняння з ЄС та рекомендації. Аналітичний документ. – Ресурсно-аналітичний центр “Суспільство і довкілля” (2018).

Діаграма 7. "Цілком погоджуюсь", що екологічні проблеми мають прямий вплив на моє щоденне життя та здоров'я

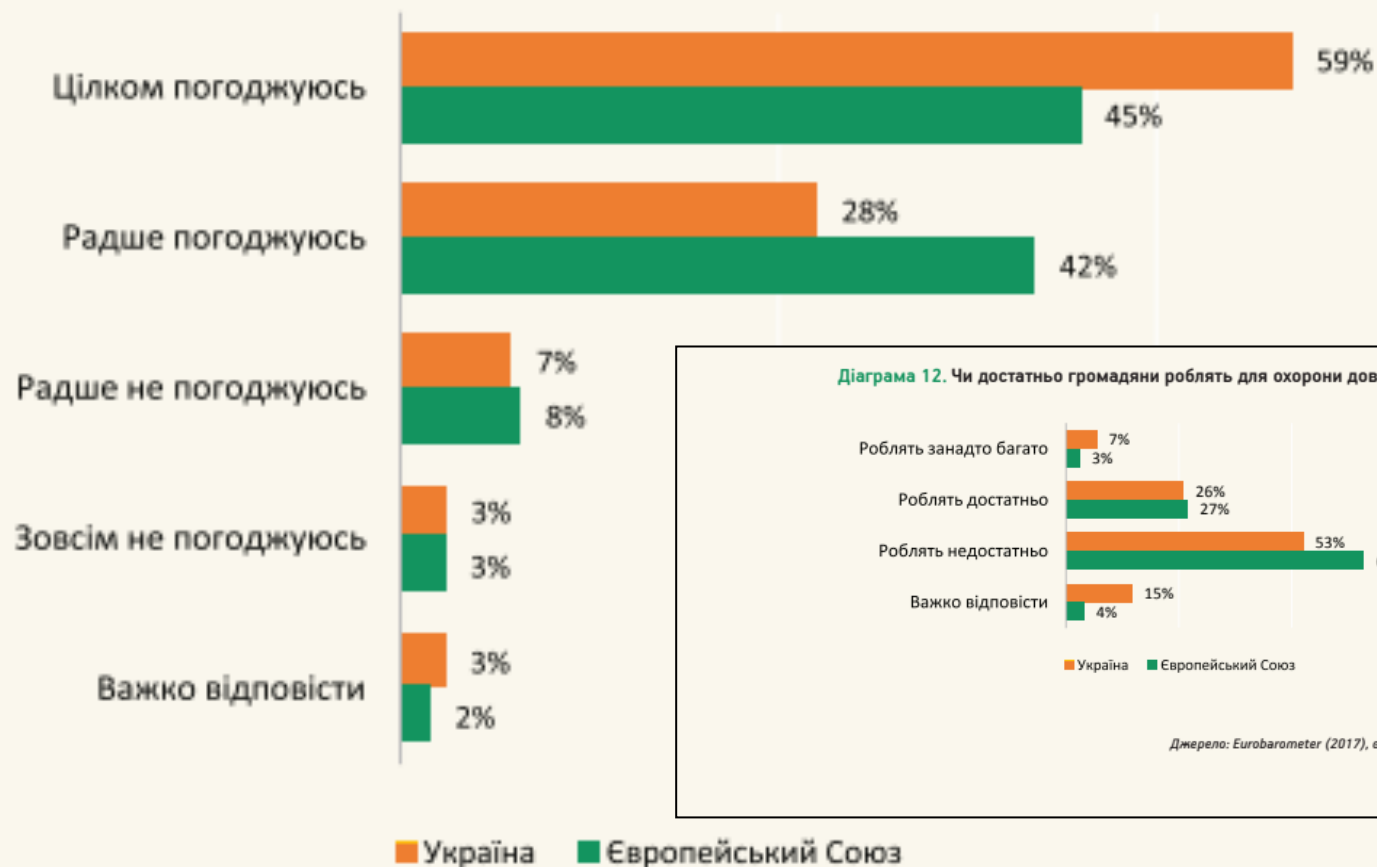
Джерело: Eurobarometer (2017), власні дані (2018).

Діаграма 8. Найбільш ефективні способи вирішення екологічних проблем на думку громадян

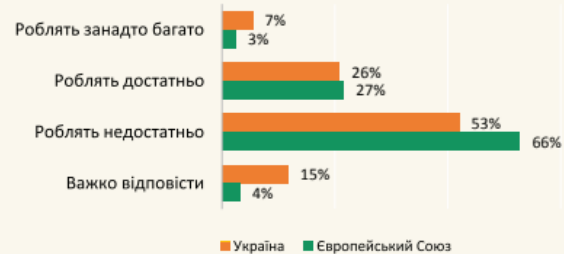

Джерело: Eurobarometer (2017), власні дані (2018).

Діаграма 11. Я особисто можу відігравати роль у захисті довкілля

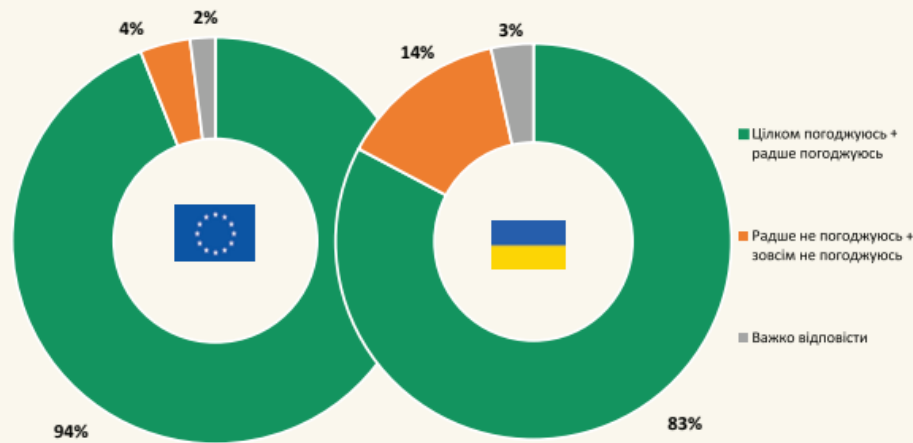
Діаграма 12. Чи достатньо громадяни роблять для охорони довкілля?

Джерело: Eurobarometer (2017), власні дані (2018).

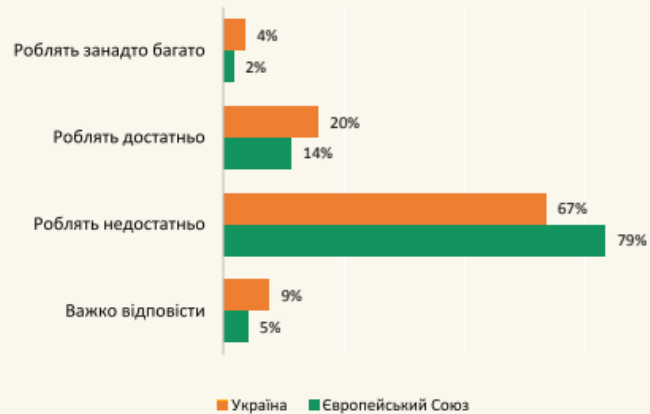
Джерело: Eurobarometer (2017), власні дані (2018).

Діаграма 13. Чи мають великі забруднювачі-підприємства нести основну відповідальність за виправлення шкоди довкіллю?

Джерело: Eurobarometer (2017), власні дані (2018).

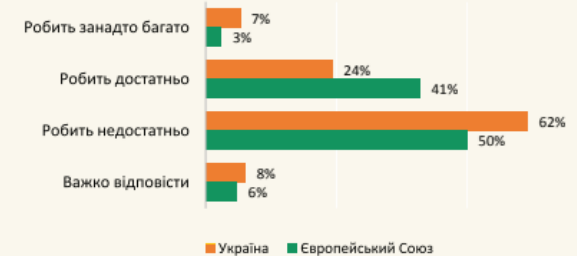
Діаграма 14. Чи достатньо великі підприємства роблять для охорони довкілля?

Джерело: Eurobarometer (2017), власні дані (2018).

Переважна більшість і українців, і громадян ЄС вважає, що великі підприємства роблять недостатньо для охорони довкілля (67% та 79% відповідно) (Діаграма 14). Водночас, показник України щодо того, що великі компанії роблять недостатньо для охорони довкілля, є значно нижчий за аналогічний середній показник в ЄС. Такий показник відповідає найнижчому серед країна ЄС: Польща (65%), Данія (66%). В Україні, відповідь щодо того, що великі компанії роблять достатньо для охорони довкілля на 5% вища за аналогічний показник в ЄС. Тим не менше, низка країн ЄС має аналогічний з Україною показник: Австрія, Угорщина (по 20%), Чехія – 19%, Греція (18%).

Діаграма 15. Чи достатньо міська (сільська) влада робить для охорони довкілля?

Джерело: Eurobarometer (2017), власні дані (2018).

Діаграма 16. Чи достатньо уряд (центральна влада) робить для охорони довкілля?

Джерело: Eurobarometer (2017), власні дані (2018).

Діаграма 17. Що робили громадяни для охорони довкілля за останні шість місяців?

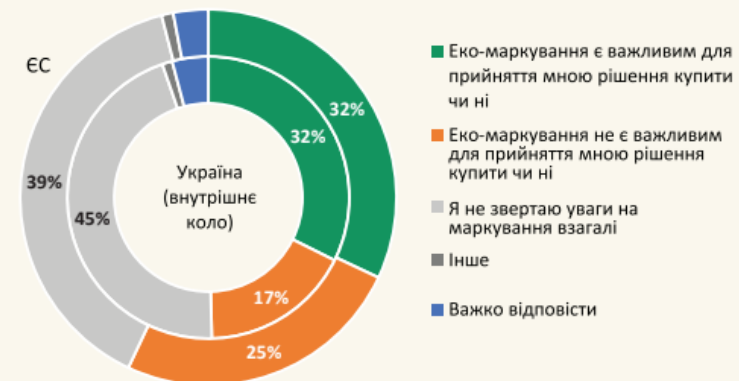
Джерело: Eurobarometer (2017), власні дані (2018).

Європейці більше схильні купувати екологічно безпечні товари (Діаграма 18). Тих, хто цілком погоджується купувати дорожчі, але екологічно безпечніші товари, в Україні більше, порівняно з ЄС, проте тих, хто погоджується загалом в ЄС значно більше (75% в ЄС проти 67% в Україні). В Україні досить високий відсоток тих, кому важко відповісти.

Ставлення до еко-маркування товарів є доволі однаковим в Україні та ЄС (Діаграма 19). Показник важливості еко-маркування під час вибору товарів однаковий для України і в середньому по ЄС (32%).

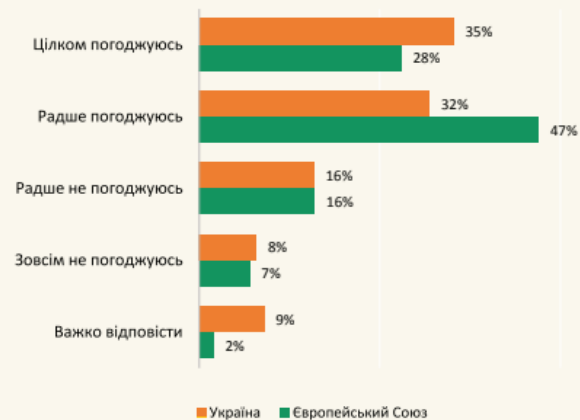
Серед тих, хто не звертає уваги на маркування взагалі, відсоток в Україні вищий. Приблизно такий ж показник як Україна мають такі країни ЄС: Хорватія (45%), Угорщина (44%), Бельгія (46%).

Діаграма 19. Вплив еко-маркування на вибір товарів

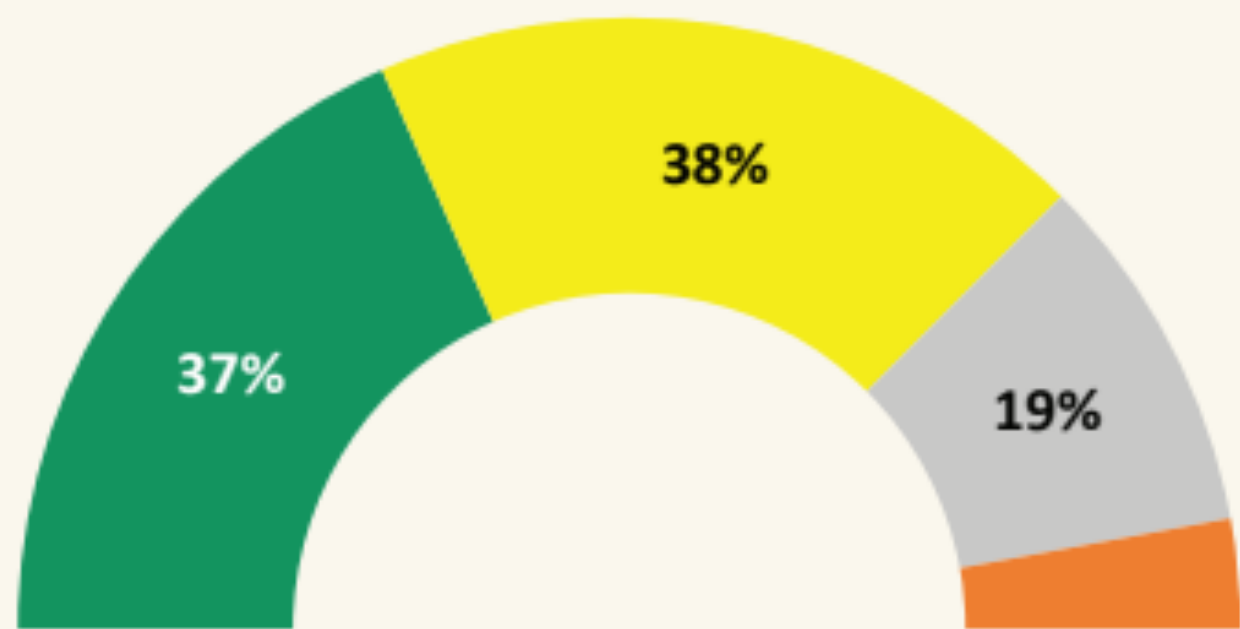
Джерело: Eurobarometer (2017), власні дані (2018).

Діаграма 18. Я готова(-ий) купувати екологічно безпечні продукти, навіть якщо вони дещо дорожчі

Джерело: Eurobarometer (2017), власні дані (2018).

Діаграма 23. Хто повинен відповідати за вирішення екологічних проблем в Україні?

- Центральна влада
- Регіональна [місцева] влада
- Спільно з Європейським Союзом
- Важко відповісти

Джерело: власні дані (2018)

Діаграма 29. Пріоритетні реформи у сфері охорони довкілля на думку громадян

Джерело: власні дані (2018)

Київський
міжнародний
економічний
форум

